

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИИ

Бр. 9.

У Новом Саду, 15. маја 1912.

Год. VI.

САДРЖАЈ: Позив на упис акција. — Учитељство — себи. — Наш народ и његова просвета. — Појам социјалне педаго-
гије. — Закон асоцијације идеја. — Народна просвета: Прослава Ж. Ж. Русо-а. — Минхенска изложба против гадне
литературе. — Учитељски зборови: Седница учит. збора будимске епархије. — Преглед књига: Archiv für die ge-
samte Psychologie. — Белешке. — За „Школ. Гласник“. — Нове књиге. — Исказ прилога за школе у будимској
епархији.

П О З И В

на упис деоница друге емисије

УЧИТ. ДЕОН. ДР. „НАТОШЕВИЋ“ У НОВОМ САДУ.

На основу решења ванредне скупштине Учитељ. д. д. „Натошевић“ одржане у Новом Саду, 9. маја 1912. год.:

1) Отвара се упис на 1000 комада деоница нове емисије по комаду 50 круна, од којих ће се добити још 50.000 круна деоничарске главнице.

2) Садашњим деоничарима даје се право на сваку стару деоницу једна нова деоница нове емисије, уз цену од 50 круна по комаду.

3) Нови деоничари с обзиром на резервни фонд новчаног посла, књижаре и штампарије, који са дотацијом из 1911. г. износи свега 28.154 круне 40 ф., и на коме ће и они имати једнака удела, плаћају на сваку деоницу 70 круна у готовом.

4) У име уписнине плаћају и стари и нови деоничари 1 круну по деоници, одмах при упису.

5) Пријаве за упис примају се до 31. јула 1912.

6) Деонице нове емисије имају се у течају 1912. године у 15 (петнаест) obroка потпуно уплатити и то:

Стари деоничари плаћају за 1—14. obroка à К 3·50, по деоници, почевши од 1—15. августа 1912. год., па сваког даљег месеца од 1—15. дана у месецу, а 15. оброк плаћају 1 К по деоници од 1—15. октобра 1913. год.

Нови деоничари плаћају први оброк од 1—15. августа 1912. год. К 7— по деоници, а даље оброке од 2—15., плаћају са К 4·50 по деоници, почевши од 1—15. септембра 1912. год. па сваког даљег месеца од 1—15. дана, закључно до 15. октобра 1913. године.

7) Уплате ће друштво полугодишње до 31. децембра 1913. укамаћивати са 5% чисто.

8) Деоничари са деоницама нове емисије стичу деоничарска права тек од 1.

јануара 1914. године и по томе таке деонице не дају права гласа на скупштини за рад и рачуне за годину 1912. и 1913.

9) Они деоничари који своје право на деонице нове емисије до 31. јула 1912. год. не пријаве и I. оброк не положи у гореозначеном року губе своје право првенства.

По §. 18. статута „д. д. „Натошевић“ : Ако деоничар ни на писмени позив управног одбора за 30 дана не исплати плативе и заостале рате, губи 25% од уплаћене своте, која се уноси у резервни фонд, а преостатак му се ставља као улог. На место таке деонице издаје управни одбор нову.

10) На сваку уплату издаје управни одбор привремену потврду, а деонице тек онда, кад се за све деонице потпуно уплати по 50 круна, односно 70 круна.

11) Од деоница, уплаћених са 70 круна, припадне сувишак од 20 круна, што прелази преко номиналне вредности деоница, по одбитку трошкова, сарамерно резервним фондовима новчаног посла, књижаре и штампарије; исто тако и сувишци од уписине.

12) Они деоничари, којима је у смислу скупштинске одлуке од 1908. године $\frac{1}{3}$ уплате од 16.67 К уписана у добро, могу у смислу те скупштинске одлуке ту трећину употребити на уплату деоница нове емисије, а то ће се обрачунати при уплати последњих obroка.

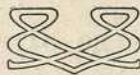
13) Право опције не може се пренети на другог деоничара.

14) Досадашњи деоничари имају при упису нових деоница, послати своје деонице прве емисије, да се на њих прибележи право опције.*)

Из седнице ванредне скупштине Учит. д. д. „Натошевић“ у Новом Саду, одржане у Новом Саду, 9. маја 1912. год.

Управни Одбор

Учитељског д. д. „Натошевић“.

*) Да би се избегли излишни поштански трошкови деоничарима, чије су деонице после о. г. одржаних скупштина остале у заводу, послаће се исте натраг, кад се на њих прибележи пријава за право опције. Који деоничари не пријаве ништа до 31. јула о. г., а деонице су им у заводу, послаће се исте натраг 31. јула о. г.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Учитељство — себи!

У овом и у прошлом броју „Школ. Гласника“, донели смо Позив на упис нових деоница учит. д. д. „Натошевић“. Пре шест година кад је деоничарско друштво основано, остало је доста наших учитељских другова, који нису ступили у ову нашу заједницу. Сад им се даје прилика, да и они ступе као чланови у ово друштво, а тако исто и оним нашим младим учитељским друговима, који су за последњих 6—7 година изашли из учитељске школе и ступили у коло учитељско.

Српско учитељство у Митрополији одавно је тежило да се удружи. Покушало је на разним основама, али му се свугде сметало. Из тога је поникла мисао да се можемо удружити једино на основу трговачког закона, те да тако добијемо прилике да дођемо у што ближи сталешки додир, како би своје учитељске интересе могли што боље штитити и унапређивати. Та мисао је у учитељству културнијих народа, давно већ остварена и њихове установе на такој основи подигнуте, лепо напредују и врше своју задаћу на пуно задовољство тих наших другова. Установе њихове такве врсте, дале су у пракси видна резултата и с тога су постале у толикој мери популарне у учитељству, да сваки учитељ сматра за своју моралну обвезу кад ступи из школе у живот, да што пре постане чланом таквих учитељских установа. Така свест треба и нашем српском учитељству, јер само ћемо тада бити снажни према спољним навалама, само ћемо тада моћи извојевати што нам припада а не даје нам се, кад будемо чврста заједница и схватимо и што тачније остварујемо мисао: Један за све, сви за једног. Ми већ до сад видимо да је многа наша ствар пала и лоше прошла само с тога, што је у нас било много равнодушности према нашим сталешким питањима и установама. Појединац се обично онда пробуди кад њему нешто треба или га тишти. Онда тражи да сва околина устане живо на посао и заступа његову ствар. Но такав захтев је једностран и егоистичан. Ступањем

у учитељски сталеж, већ треба да је сваки млад учитељ запојен тим духом, да је он члан једне заједнице којој треба да је свим срцем одан и за њу пожртвован. На жалост кандидат учитељски слабо што чује о томе у учитељској школи, али кад већ тамо није напојен тим духом, треба да га у том спрема његова учитељска околина, старији учитељски другови у чије друштво ступи. Таким васпитањем ствара ће се самопрегорни борци за учитељску ствар, а ти ће бити својом интелигенцијом свесни своје задаће, да тек исправношћу и правим радом у своме позиву имају права да траже и задобију и повољнији сталешки углед и положај. Појединац који је остављен сам себи у забаченим крајевима, све ако и има у себи добре основе, нема прилике да те своје добре стране развије и унапреди, него често бива да то све у њему пропадне, јер није имао прилике да директно или индиректно стиче од својих другова новог полета, те да се од њега развије свестан, одлучан и напредан борац. Све су то давно опазили наши старији другови, и тежили да томе помогну. С тога су и покушавали на разне начине да дођу до удружења, где ће соколити један другог на истрајност и међусобно се васпитати за рад и борбу у своме позиву. Па кад то није никако друкче могло бити, прихватила се су времена друштвена идеја, да се учитељи уједине на основу трговачком. Тиме добивају још једну погодност, јер не само да се у заједници челиче и васпитају, него се уједно и еманципују од туђег утецаја, и од материјалне зависности оних појединаца и друштвених група, који често злоупотребе ту зависност и експлоатишу учитеља у сврхе, које су често баш уперене против учитељских сталешких интереса, а о убијању самосталности учитељске да и не говоримо.

Коме је јасно да постоје ове прилике у нас, тај ће брзо бити на чисто с тим, да су оваке независне учитељске установе, на трговачкој основи створене, једна велика добит за нас учитеље и једна велика наша заштита. До нас стоји да од таквих установа створимо

што моћнију заштиту. Сад се даје свима нама прилика да што многобројније приступимо томе послу и ступимо сви у учитељско д. д. „Натошевић“, те тиме омогућимо да ово друштво пође још снажније напред, како би што пре могло постављеним задаћима одговорати и бити што изразитије српском учитељству онај бедем, иза кога ће оно моћи са много више енергије водити борбу за своје учитељске идеале, него што му је то могуће било до сада, када му нико нигде не помаже нити му жели добра, него му се на сваком кораку одмаже и иде за тим, да се подјарми свима могућим изукрштаним интересима и појединача и друштва.

Ко је од нас свестан свога запостављена положаја, тај ће брзо увидети, да је нами спас у слози и заједници и пожуриће да ступи у ту заједницу, јер је сваки од нас *прво учитељ* и кад се тиче учитељске ствари, мора ићи у страну све остало. Који нам проповедају противно овоме, не желе нам добра!

На посао, дакле, у коло и заједницу учитељску око друштва „Натошевића“!

М.

Наш народ и његова просвета.

Х.

Не ћу бити на досади друговима, ако овде испричам један догађај из мога учитељевања и који је врло значајан. Године су биле прошле, а не беше краће у моме разреду. Једне године, између Ускрса и краја школске године, када се вратисмо из цркве, отворе многи своје перонице, ономе фали гума, ономе оловка, крајцара и т. д. Питам, који су први дошли у школу? Кога су првог затекли? Свима разгледам џепове, изули су обућу — ништа. Сетим се, да лопов мора да долази онда, када ми одемо у цркву, покупи ствари, однесе кући и дотрчи за нама у цркву са књигама, као да је од куће дошао. Наравно, да смо га сутрадан ухватили на делу. Саветовао сам га, навађао примере, како су многи лопови прошли и т. д. Неколико дана добро. Једном примих неке новце у школи, те

их оставих у школски орман. Заборавих га у једанаест сати закључати. Мој лоповић је то спазио. После подне случајно га спазих још у пола један, како се ушуњао у школу. Причекао сам неколико минута, јер сам већ знао, ради чега је поранио. Донео је моју столицу, стао на њу, отворио орман, узео петицу, држаше је у руци. У томе положају сам га затекао. Онај поглед његов, дрхтање руку, не могу заборавити. Нисам му тада ни речце рекао. Послах по оца. Беше на раду, него му дође мати. Испричах јој све и замолих, да га и они код куће мало поуче и припазе на њега. Она бризну у плач, рече: „*Е, господине, ако га Ви не можете излечити, који сте то учили, како ћу ја неук, која се честитио ни поштинсати не знам. Краде и код куће, чега се год дочепа*“. И мени постаде јаснији наш дом, наша породица. И тај дом, наше породице, морамо најпре препорађати, па да се узмогнемо и на њу ослонити. И лечио сам лопова сам и излечио сам га и он је данас честит калфа... Ми не можемо веру оставити самоме дому, јер ће се брзо створити безверци...

Ми можемо, додуше, расправљати питање: Да ли је вера, њено учење, обреди, песме, слике, обичаји народни уткани у одору верску од важног васпитног значаја и да ли је то „појезија неба“?

По моме мњењу нема образованог човека ни код нас, ни код других народа, који је завирио и заронио у суштину вере христијанске, па добро и правилно развијен верски осећај у души човека да би потврдио да нема. Још какви огромни значај има веронаук као васпитно средство за главни васпитни циљ: *Срећа и задовољство човека на овоме свету*.

Нека се вера назива и „небеска објава“ човечанству за спас његов на овоме и ономе свету, зна се, да је човечанство само себи створило веру, као оклоп за борбу са оним часом, када замењујемо овај свет са оним, вечним... Какви узвишен моменат утехе даје нам вера при расанку! Наравно ономе, ко верује. А шта имамо од тога, ако друге одвртамо да не верују?

Наравно, да се ја не могу у овоме

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

чланку упуштати у поједина догматичка питања, нити распредати о души као главном и верском објекту, са верско-филозофског и чисто филозофског гледишта. Ту су *Декарт*, *Холбах* (са својим еванђељем материјализма) *Локе*, *Волтер*, *Спиноза*, *Лајбниц*, *Кант*, *Хербарт* и други, који су војевали за дуализам тела и душе, надање, да је све материја, *Кант* рушио основе материјализма, па после, да је тело и дух једно исто (монизам) и т. д. О души ће се писати и препирати док је човека на земљи. Та већ је и спиритизам признат за науку! Нека филозофи и даље развијају своје мисли о души, па и о Богу, а ми ћемо рећи са Толстојем (коме није ништа шкодило, што је веровао у душу и Бога, те мада је ради суштине вере и њеног тумачења дошао у противност са синодом у Русији) рећи: *У томе се и састоји величанство Бога, што га ми још не схватамо.*

Само ћу укратко изнети своје гледиште на веру и веронаук у школи основној као васпитно средство и у колико она има или треба да има удела у целокупној школекој настави и како смо развили и развијамо религијско-морални осећај у народу нашем.

Још је примитивни, препотопски човек изрезивао у дрвету и камену лик *онога*, силе, коју је с дана на дан осећао, да с њиме управља, без његове воље. Другим је гласом пред тим својим рукотвором исказивао осећаје своје према тој сили, Богу, Творцу своме. После јој је у брежуљку правио олтар, жртвеник. Вековима се тај осећај развијао, док се претвори у најлепшу појезију код многих народа, особито код Грка — Јелина, глас у најлепшу песму, рукотвор у дивно сликарство и вајарство, примитивни олтар у красне храмове. Култура човечанства. Увек је човечанство веровало. Код културно-образованог човека је вера-убеђење, код примитивнога страх, код надри образованог колебање, лутање. Страх масе употребљаван је од стране представника разних вера у прошлости, особито у средњем веку у сврху свога господовања над светом. Из те околности су проистекли многи сукоби међу народима, верски

ратови, много крви проливено, те се код једнога дела човечанства поколебао верски осећај, те се увукло безверје.

Наш народ је имао нешто колебања за време Богумила, а пре и после истих је у миру, хармонији живео и живи са својом црквом. У већини великој воле лепу службу божју, своје црквене песме, обреде, обичаје. Верски осећај је у већини прилично развијен, мада се у неког дела данас поколебао...

Вера наша, са својим језгром: љубављу, истином и правдом је заиста велика васпитачица и може лепо да развија осећаје ових врлина и тако утврђивати верско-друштвени морал у нашем народу. Црквено сликарство, па црквене песме, развијају у њему естетски осећај. А многи наши народни обичаји, које је и црква пригрлила, заслађују му живот, чине неизмерне радости деци, младежи, а у тој радости пливају и старији. Наравно, да су се многи у извесна времена били и изопачили, те су наносили народу штете.

Као у свему, чиме се народ васпитава, тако и у развијању верско-моралног осећаја ваља из велике ризнице верских истина одабирати оно, што је заиста за народ, што га неће заглупљивати и можда задржавати у културном напретку. Вероучитељи ваља да су *уметници* у овоме послу, који ће умети удешавати наставу према духу времена, културном степену, на коме се народ наш налази, приликама у којима живи, мора знати у танчине повест нашу, обичаје народне, те све лепо спајати, добре и лепе обичаје, па светле слике из прошлости наше у вези са верском обуком истицати и као пример данашњем нараштају предочавати, а рђаве обичаје и тамне слике из прошлости жигосати. Таква настава у вери ће децу и народ интересирати, те нам школа и народ неће запасти у огавни материјализам, који неминовно донаша празнину душе, без љубави, без осећаја за своје ближње, па и љубави за мајку природу, живот... Мајстор у овоме послу био је покојни прота Никола *Беговић*. Када је он говорио о младој недељи, крсној слави, великом петку, спојивши патње народне

са истим, и т. д. ниси га се могао доста наслушати.

Рекох, што га неће заглупљивати. Та ко би данас проповедао — *Аврамску оданост Богу!* Та и Богу се ражалило, када је спазио, куда је Аврам залутао у својој неограниченој оданости к њему, те је хтео принети на жртву свога рођеног сина, ни мање ни више, него га просто заклати, те је морао послати анђела, да му каже: „Човече, шта радиш?! То нисам тражио од тебе“. Ако не пазимо при настави у веронауци, можемо и нехотице стварати — безверце.

Дакле: Вера и веронаук су потребни, јер без њене језгре, љубави, истине и правде, нема ни друштвеног напретка уопште.

Али, осим већ наведеног, морамо, што је најзначајније, у основној школи умети предавати веронаук **према моћи схватања** недорасле дечице, да им буде све разумљиво. Оно, што им *не може* бити разумљиво, не треба ни говорити. Научити дете као папагаја молитве „вопросе и отвјете“ из катихизиса без разумевања, не вреди ама баш ништа. То је пуки вербализам у верској настави, те не може бити ни говора о религијско-моралном васпитању деце.

Морамо имати на уму, да основна школа и овде даје само темеље за цел и сврху веронаука: однеговати *религијско-морални карактер*, те ако корачимо преко *појимања и схватања* дечјег, не постигавамо ништа са веронауком.

Црква, њени представници са *живом црквом* траже много, врло много, од умно и телесно неразвијене деце. Човек се мора заиста чудити, када чита наставне програме и прописе за предавање веронаука и учествовање деце при разним обредима, како поменути слабо познају душу детињу и физичну снагу детета у десетој и једанаестој години. Како просто ништа не разабиру о моћи појимања у разним раздобљима човека! Ни од одраслих то не могу захтевати, нити на данас уобичајени начин развијати религијозно морални осећај, који просто умара и физичну и душевну снагу детета. И као да се домишљају они, који имају уплива

на форуму, који су власни донашати законе и прописе, да је заступа *шешко* и вољи дечјој *неприлагодној* испуњавати многе захтеве од стране деце и учитеља према цркви, те све замотају у плант закона и наредба, што се српски вели: *мораши*. Та ми смо доживели пре три-четир године, да је морала кр. земаљска влада узети у заштиту школ. децу од полагања јутрења зими, на коме сирота, слабо одевена деца са сузама у очима чекају свршетак, па да се дочепају топле фурунице. А црква празна и од — старијих. Па ипак се нађе по који члан *живе цркве*, Брата и Лала, који прогунђа: А где су школска деца, ма да ни своје рођено није довео... Разумете ли, шта се догађа у души детињој при таким приликама? А шта се догађа о Духовима, Ђурђев-дану, Ускресу и т. д. Погледајте им у очи, па ћете спазити несравњену разлику.

Ириг.

Стеван Радић.

(Наставиће се.)

Појам социјалне педагогије.

(Dr. WESZELY ÖDÖN.)

Један главни позив науке јесте прецишћавати појмове, избацити обележја која не спадају у појам науке или само евентуално спадају, омеђашити обим појмова, и тако допринети формирању правилног схватања.

Колебљива, нестална употреба језика свакидашњег живота, новије и новије идеје, које је развијајућа наука прихватила, јесу од утецаја и на научно појмање, често допуне првобитни садржај појединог појма, шта више дају прилике и на то, да првобитна садржина појмова сасвим нестане, и границе њихове изгубе.

Зато је потребно појмове временом у претрес узети, критиковати. Rudolph Eucken професор у Јени критиковао је основне појмове философије у своме делу „Geschichte und Kritik der philosophischen Grundbegriffe“. У једном чланку, који је написао у „Pädagogische Studien“, налази за пробитачно, да се и основни појмови

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

педагогије узму под сличну критику. Тим пре је то потребно, јер овај услов узајамног споразума и унапређење науке може се само онда очекивати, кад у овом раду њих што више учествују. Заједничком раду пак потребна је општа основа, општи појмови.

Овом приликом рад сам само допринети пречишћавању два појма, који се у новијем добу како у иноземству, тако и код нас често спомињу, и то у тако разноврсној односу, да је човек скоро приморан двоумити о правилности својих до сада прибављених појмова. Ова два појма јесу: особна и друштвена педагогија, или пак страном речју — која пред некима боље звучи — индивидуална и социјална педагогија.

Лајк ће држати то питање за врло једноставно. Особна педагогија је она, која се само особом бави, друштвена педагогија пак је она, која човека као друштвено биће схвати и његово васпитање овоме нормира.

Али ствар није тако једноставна.

Ова реч „социјална педагогија“ употребљава се и у другом значењу.

Социјална педагогија означава осим гореспоменутога значења још и оне установе, које је друштво у корист ширења културе остварило, подигло. Такове су: дечја склоништа, обдан домови, феријалне дечије насеобине, дечија заштита, радничке касине, народне књижнице, јавне расправе (*felolvasások*), течајеви за образовање радника, слободна свеучилишта.

Али ова реч социјална педагогија може значити и педагогију на темељу социологије нпр. ону педагогију, коју је оснивач социологије Comte тумачио.

Може значити ова реч социјална педагогија напоследку програм васпитања социјализма, који до додуше није у сваком делу израђен; али у неким стварима може се за коначан сматрати. Нпр. бесплатна настава налази се у свакој нијанси социјалистичке странке.¹

¹ Социјалисте у Немачкој захтевају не само бесплатну шк. наставу, исто и као последицу овога и бесплатну обекрбу шк. деце. (13. бр. Sozialpol. Centralblatt, 1894) Ерфуртски програм (7. т. II. део) гласи овако:

„Према овом основном начелу захтева социјална демократија Немачке обекрбу како у јавним осн. школама,

Ето наређао сам четири тумачења социјалне педагогије. Не можемо рећи ни за једно да је неумесно. Збрку проузрокује баш то, што се ова реч налази у сва четири тумачења.

Али природно је, да сва четири тумачења ове речи не могу бити оправдана. Несумњиво је, да се овом речју „друштвена“ „социјална“ злоупотреба чини. Али не само са речју, него и са самим појмом.

У новијем добу скренула се пажња људи на друштвене појаве. Терен друштвених појава причинио се мисаоном човеку за нов свет. Нов простор за испитивање, извор нових проблема за политику, изгледа као да се нови путеви указаше за усређивање човека, нове мете за људску тежњу, нови успеси у корист науке.

Није дакле чудо, кад сваку појаву, којој до сада нису могли дати тачно тумачење, покушаше тумачити са овим из новог извора исцрпљеним знањем и свакоме питању — које до сада нису могли довољно решити — хоће да нађу решење у овом новопронађеном свету.

Данас је испитивање социјалнога стања оно, што грозничаво занима мозак човечији.

Ова струја створила је ново поље: у науци социологију, а у политици социјализам.

Пошто је обојима један извор, промена људског гледишта, природно је, да ће се његов утецај осетити у свакој појави човечијег живота; и природно је, да педагогија, чији правац у првом реду од светскога гледишта зависи, опет мора осетити овај утецај.

Пре но што би овај утецај уочио, за потребно налазим, да укратко обележим ово светско схватање.

Ово социјалистичко схватање је реакција према оном светском схватању, које човека ставља на чело, које је особено. Зато се социјална педагогија врло радо ставља на супрот индивидуалној педагогији.

тако и у вишим школама за оне, који се на основу својих способности за способне покажу за даље више образовање“.

Социјалисте у Француској захтевају још и то, да се дваред у години раздели одећа и обућа.

Индивидуалистичко схватање, којем у политици либерализам одговара, победило је у француској буни и освојило поље у целој Европи. Француска револуција је ослободила човека особу од многих разноврсних окова, који су му слободно кретање стварали. Кроз цео средњи век била је особа спутана. Кулучник је зависно од господара земље, клетвеник од онога који даје у државу (*hűbérúr*), занатлију је спутало удружење (*céhrend-szer*), а науку догма. Ток ослобођења почео је са добом ренесанса. Од тада је подстрекач сваког покрета, овај труд за ослобођење. Циљ је страсти јарам, који га љуто тишти. Ово почиње на пољу уметности, наставља се на пољу вере, прелази на науку (*Descartes*), на књижевност (романтици) и на крају побеђује и на политичком пољу.

Ово либерално схватање створило је на пољу привреде слободну утакмицу. И ова слободна утакмица проузрокује неприродно гомилање капитала, испечавање раденика, и према овоме јавља се као реакција, социјалистичко схватање, појимање.¹

Saint-Simon је први, који дође на ту замисао, да за блаженство народа није главан уставни облик, него онај начин, по којем се обавља подела имања и светско схватање т. ј. морално схватање.

Овим је *Saint-Simon* оснивач социјологије и социјализма. Социјологију као знаност засновао је његов ученик *Comte*, од њега произлази и име исте науке. Од њега је постала и она замисао, која још и данас влада у социјологији: да је друштво слично живом организму, и да је таково, какав је у малом човек. Ово је зато важна мисао, јер не сматра више друштво за самовољно удружење појединих особа, као индивидуалистичко схватање (које се најоштрије изјашњава у друштвеном уговору *Rousseau*-а), него као органична целина, која се не може са самовољним уговором преиначити, која подлежи закону развијања.

Поред *Comte*-а је најзнаменитији заступник социјологије *Herbert Spencer*. По његовој тврдњи сачинио је тип своје социјологије сасвим независно од *Comte*-а, то показује, да је исто природно развијање идеја било, и да није то главно, који је тај, који је замисли облик дао, који ју је у речи ставио. Основна замисао ове системе јесте опет донекле аналогија друштвена организма према животињском организму, а донекле пак замисао развијања, коју је *Herbert Spencer* пренео и на друштвене појаве.

Ово схватање јако личи материјалистичко - историјском схватању *Marx*-а и *Engels*-а, и тако се социјологија не само у зачетку него и овде додирује социјализмом.

Социјологија је дакле она наука, која појаве друштвенога живота ставља за предмет испитивања. Не може се рећи, да ове појаве пре тога нису испитивали. Та већ и *Plato* расправља социјолошке проблеме у делу „Држава и Закони“, *Aristoteli* у Политици. С правом вели дакле *Barth* професор у Липсци (*Leipzig*) „Што је данас социјологија, то се је у зачетку, (првобитно) политиком звало.“¹ Разлика је у томе, да је тада облик владе, устав стајао на првом месту испитивања, дочим данас економски одношаји и морална питања.

М. Стајић.

(Наставиће се).

Закон асоцијације идеја.

Од

ГАВР. КОМПЕЗРЕА.

Превео

ВАСА СТАЈИЋ.

ЗАКОН АСОЦИЈАЦИЈЕ ИДЕЈА.

Асоцијација идеја. — У сањарењу. — У развијању. — Класични примери — Интелектуални детерминизам. — Асоцијација осећања. — Начела асоцијациј. идеја. — Класификација ових начела. — Случајна начела. — Рационална начела. — Свођење ових разних начела. — Начело додиривања. — Асоцијација је навика. — Веза међу идејама. — Асоцијација по сличности. — Асоцијација идеја и памћење. — Машта. — Ум.

Асоцијација идеја. — Асоцијација идеја није заправо нарочита функција духа; она му је само један од битних закона. У сукцесији својих мисли, и уопће свих својих стања све-

¹ В. Theobald Ziegler, Die geistigen und sozialen Strömungen des 19. Jahrhunderts 1899. u. Sozialismus und Individualismus. Rhein, Encyklopädisches Handbuch d. Pädagogik, VI.

¹ „Was jetzt Sociologie, hiess ursprünglich Politik“, Paul Barth Sociologie u. Pädagogik. Rhein VI.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

сти, дух слуша закон асоцијације. Управо, освештани израз, „асоцијација идеја“, није добар. Више би приличило рећи „асоцијација или сугестија стања свести“; јер осећања се узајамно сугеришу исто тако као и идеје.

У сањарењу. — Покушаји да дамо себи рачуна о ономе што се дешава у нашој свести кад препустимо наше мисли саме себи, кад их пустимо да слободно иду за током свог сањарења. Велики број разноврсних представа заузимају најменше наш дух. Мало час мислили смо о васпитању наше деце, а сад, привидно без прелаза, мислимо о нашим властитим пословима, о књигама које спремамо; мало после ћемо можда мислити о нашим суграђанима.

Спомени, маштања, општи појмови се стичу у привидном переду, у некој врсти интелектуалног гамизања. Па ипак, ако пређемо низ наших мисли, без муке опажамо да их, као разне беоуче једног и истог ланца, везује једну за другу истинска нит, и ако се она скоро не може опазити. Наш дух прелази невидљивим мостовима од једне идеје до друге. И поред површне збрке нашег сањарења, непрекидност никад није нарушена. Увек нека потајна веза спаја мисао која претходи с мишљу која за њом долази.

У размишљању. — Не покурава се мисао закону, на неки начин механичном и фаталном, асоцијације идеја само онда кад је, тако да рекнемо, одуларена. Чак и кад размишљамо, кад смо господари нашим мислима, и онда управља нама закон асоцијације.

Спомени које дозивамо у памет, нови појмови које замишљамо, не слушају наш позив, не излазе пред наш дух друкчије, него у вези с мишљу која је била полазна тачка нашег размишљања. Посматрајте сами себе кад састављате приповедање, расправу о задатој теми: идеје, слике које ћете успети да саберете да бисте од њих створили поуцицу за ваш састав, биће све повезане једна за другу каквим било односом. Чак и најоригиналније мисли које су вас занеле непредвиђеношћу својом, мисли привидно најслучајније, биле су вам сугерисане односом који их везује за коју од претходних вам идеја.

Класични примери. — Филозофи су одавна опазили чињеницу асоцијације идеја.

Хобс* приповеда како је једнога дана, у разговору чија је тема била смрт Чарлса I, краља Енглеске, издајом предатога његовим непријатељима, један између оних који су разговарали одједанпут прекинуо разговор питањем: колико је вредо римски сребрњак. Присутни се задивише, не схватајући никакав однос међу стављеним питањем и започетим разговором. Питач је међутим логично ишао за својом мишљу: од издаје која је предала Чарлса I, он је прешао, асоцијацијом по сличности, на издају која је предала Исуса, па

је хтео да зна која је од ових двеју издаја била боље плаћена.

Жорж Санд је писала једанпут:

„Ја никад нисам видела лептира Таиду где лети а ја не видим и језеро Неми; никад нисам погледала неке маховине у мојој збирци биљака, а да се не нађем у деблоу хладу церова у Франконији. Камичак чини да поново угледам планину из које сам га донела, да је угледам у најситнијим њеним појединостима, од горе до доле. Мирис хладолежа изводи преда ме ужасан један крај Шпаније, ком не знам ни имена ни места, али који сам прешла са својом матером у петој години“. (1)

Хобс још говори:

„... Од светог Андрије дух прелази на светог Петра, јер се њихова имена у Светом Писму помињу уједно. Од светог Петра дух прелази на камен, а камен нас води на мисао о каквом оснивању, јер код овога видимо камење на окупу; из истог разлога, камен нас води на мисао о Цркви; Црква нам доноси идеју о народу; идеја о народу нас води до идеје о револуцији“. (2)

Сличних примера може свако од нас наћи у свом васпитном искуству. Понекад су нам непознати посредници везе међу нашим идејама; него, уз мало премисљања, ми их скоро увек напоследку знајемо, па, све и кад би и остали непознати, имамо право, према свим аналогијама, тврдити да они опет зато постоје.

Интелектуални детерминизам. — Закон о асоцијацији идеја нас обвезује да признамо како се у духу све узајамно држи, све је повезано. Исто као што, у физичком свету, феномени потичу од других феномена и изазивају нове феномене, тако у психичком свету мисли једна другу изазивају; оне су повезане својом природом или случајно настаје неко сродство које их зближава. Случај је празна реч код духа, као и код природе. Свако стање свести је детерминисано, одређено претходним стањем свести. Постоји интелектуалан детерминизам,* као што постоји физички детерминизам.

Асоцијација осећања. — И наша се осећања у свом развијању покуравају закону асоцијације, не само у томе што сугеришу све оне идеје које су у вези с посебном емоцијом коју доживљујемо, него и у томе што, по неком сродству, изазивају аналогна осећања. Јесмо ли љутити због каквог било доживљаја? Одмах нам се у срцу буде осећања зловоље, антипатије према личностима око нас, а које то често ни мало нису заслужиле. Јесмо ли растужени? Не само што ће све пријатне и веселе представе бити као фатално искључене из наше маште, а, напротив, разлози за тугу, неком врстом нехотичног одабирања, ће се нагомилати у нашој мисли, него ће почетно осећање бити праћено гневом, злоћом, завидом, незадовољством са свима и свачим. Јесмо ли, напротив, весели? Тада нас најпре поплави вихор пријатних и освежавних помисли; наш сензибилитет обузме читав талас осећања љубави и добре воље према другима.

(1) G. Sand, Revue des Deux-Mondes 15. nov. 1863.

(2) Hobbes, De la nature humaine, chap. IV.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Начела асоцијације идеја. — Асоцијација идеја или, боље рећи, асоцијација наших стања свести, ма каква да су, јесте према томе један од основних закона људске природе. Али, како тај закон делује, по којим начелима врши он своју власт? Који односи понајчешће одређују везу мисли и осећања?

Класификација ових начела. — Филозофи су одавна покушавали да многоструке односе, који могу посредовати као везе међу нашим мислима, сведу на извештај број категорија или врста. Стара психологија је разликовала две велике класе међу начелима асоцијације идеја, једна су случајна и површна, а друга логична и битна.

Случајна начела. — Овамо спадају:

1^о Додиривање у простору. — Од идеје о једном граду прелазимо ми на идеју о свима оближњим местима: Рим чини да мислимо на форум, па Марсово Поље, па римску кампању; Напољ, па Везув, па Помпеје. Наша мисао неосетно путује од једног до другог суседног краја, од једне улице до друге која се ње дотиче.

2^о Додиривање у времену. — Сећање на Мирабо-а чини да мислимо на Револуцију, па њене савременике, Луја XVI., итд.; Наполеон III. на Кримски Рат, па рат у Мексику, па рат у год. 1870. То је објективно додиривање, тако да рекнемо, међу догађајима који су долазили један за другим у времену. Али има друго једно додиривање, субјективно овога пута, које зближује, удружује две идеје, два осећања, само тиме што су у исти мах егзистирале, или су непосредно једна за другом долазиле у духу.

3^о Сличност. — Она је једна од најплоднијих начела асоцијације идеја, и неки филозофи на њу свде сва друга начела: два догађаја истовремена, два споменика блиска у простору, слични одиста, по томе што припадају истој епоси, што се налазе на истом месту. Али тачније сличности делују с још више снаге: нека готска црква нас подсећа на све цркве истога карактера које смо походили; једна школа преноси нашу мисао на све школе које познајемо. Важно је и треба запамтити да асоцијације основане на начелу сличности могу да се утврде или међу стварима које су предмет наше мисли, или између идеја самих, или између речи. Довољна је понекад једноставна апаологија у звуку речи, па да ток наших идеја буде изложен потпуном скретању из дотадањег правца. Многе привидне чудноватости наше маште, многа тобожња изненађења код наших мисли потичу отуд што је подударане звукова код двеју речи врло различних по значењу учинило да смо ми од једног појма, без логичног прелаза, скочили на други појам.

4^о Контраст. — Као сличност, тако и контраст, противност, понекад одређује наше идеје.

Ми смо у потаји склони да пред неким предметом помислимо не само на оно што му је слично, него и на све оно што му је противно. Неки духови, Ламартин,* на пример, увек готови да праве упоређења, више се обзиру на сличност; други, као Виктор Иго, који употребљавају и злоупотребљавају антитезу и противности, више су у власти контраста.

Народна просвета.

Прослава Жака Жака Русоа. 15. јула на вршиће се 200 година од рођења Ж. Ж. Русо-а, у спомен тога биће приређене разне прославе. У Женеви, његову месту рођења биће отворена изложба слика и главних момпата који се односе на његову „Нову Хелоджу“, „Емили“, „Исповест“. Ради одавања славе његову књижевном и научном раду прочитан ће бити на женевском универзитету циклус од 10 лекција посвећен Русо-у и његовим радовима, на лекцијама ће имати приступа сваки ко хоће.

*

У Паризу ће тога дана бити откривен споменик Русоу у Пантеону. Замисао о овоме споменику зачео је још 1899. тадашњи министар просвете Поанкаре и дао је на споменик на израду скулптору Барзолемеу. Споменик је сад готов, он приказује барелеф с бистом великога педагога. По боковима споменика су симболичке фигуре музике и славе. Споменик се одликује ванредном простотом.

*

Истог дана отвориће се у Женеви *Институцији Ж. Ж. Русоа*. То ће бити виша школа педагошких наука под руковођењем П. Бове-а, проф. философије и педагогике на свеучилишту у Невшатлу. Осим њега ће радити на тој школи многе знатне снаге научне. Институт ће бити уједно и школа и научна установа. Он ће давати упутства у питањима васпитним, педагошким и особама које желе да се посвете педагошком раду; осим тога ће се у институту неговати рад по разним гранама педагошке науке. Предавање се у институту психологија (општа, дечја у свези са експер. радом у псих. лабораторијуму, школ. антропометрија); дидактика (општа и специјална); школска хигијена (у свези с практичним течајем за дечје болести); заостала и ненормална деца, наравствено и социјално васпи-

Утађе (дечји преступи и др.); учење великих васпитача; школска организација и управа итд.

За слушаоце примаће се особе оба пола (не млађе од 18 год.), које могу доказати општу спрему за рад у институту.

Минхенска изложба против гадне литературе. Хамбуршко друштво у спомен немачких писаца, организује педесет изложба у разним немачким варошима, а у корист борбе против колосално развијене гадне и прљаве литературе т. зв. Schund und Schmutz Literatur.

Порнографски романи и описи разбојничких јунаштва у толикој су мери поплавили публику, децу и омладину великих градова, да од тога прети толика опасност од које жели да се заштити германско друштво.

Вредно је знати, да је у 40 највећих немачких градова год. 1905. потрошено на све нар. библиотеке и читаонице по мил. марака, док је у 1907. год. потрошено на Schund литературу 50 мил. марака. Исто тако и у 1908. г.

На изложбама таким, каква је у Минхену, подабрана је сва та књижевност, снабдевена бројевима који дају јасну слику што бива са читаоцима тих књига, нарочито деце, ђака и омладине; изнесене су последице читања тих тајанствених примамљивих списа и слика. И свим тим чињеницама, изложба оставља дубок утисак на посетиоце, који иначе ни близу нису о томе водили рачуна.

Доста је рећи, да је у самом Штетину нађено у ђака 5500 екземплара брошира најгнуснијег садржаја. Мноштво тих књига изложено је на изложби, са ознаком колико су стари били њихови поседници који су их читали (чак и деца од 8 и 9 год.)

И држава и друштво увидели су велику опасност од тога, и настоје и законом и полицијским мерама, да се боре против те напасти. Друштва која се баве тиме проучавају узроке, са којих се могла та болест раширити у народу, деци и омладини. Ширећи добру књижевност у земљи, старају се да дођу у непосредан додир с читаоцима преписком, помоћу анкета, продавањем књига на подесним нарочитим местима.

У тој борби долазе већ до успеха нарочито берлински и дражђански заузимљиви кругови. Књига не мора бити толико јефтина, по њихову мишљењу, колико занимљива и примамљива и без моралисања. Децу често

задобије спољашња израда књиге, с тога једна берлинска наклада, која издаје књижице за омладину по 10 пфенига, стара се да својим издањима даде веома укусну и примамљиву спољашност.

Но та гадна књижевност још увек у широким размерама иде у народ. Њу шире 30.000 колпортера. Тако она доспе у слојеве радничког света и свугде се чита са живим интересовањем не само здрави, него и болесници по клиникама, забављају се њоме и троше на њу своју последњу мраку.

У борби с тако укоренењим злом, културна друштва прихватила су читав низ средстава за одбрану: нарочито места за продају добре и јефтине књиге, јер радници неће да иду у боље радње, раздавање библиотека по творницама, болницама, парабродима, на поштама, у касарнама, уређење изложба. На њима се дају разна упутства о пабавци књига, издају се разна издања по јефтину цену, приказују се примерци књига свих бољих немачких издања.

Учитељски зборови.

Седница учит. збора будимске епархије, одржана је у Будиму 24. априла (7. маја) 1912. године. Наш збор је сазван био за светлу среду, но због нацрта нове Наст. Основе одложен је био за појутарје Ђурђева дне.

Од 45 учит. снага, није било на збору свега њих 8. Сви су јавили, да им црквена општина није хтела платити дневнице и путни трошак, па зато нису могли ни доћи. Већ је крајње време, да се нађе начина, како ће се учинити краја оваком пашовању по неких разузданих „главешина“.

Збор је отворио г. *Љубомир Лојшић*, председник. Поздравио је присутне госте. Затим је лепим говором поздравио учитеље. Од своје стране обећава, да ће свакој праведној ствари бити свагда у помоћи. У то име отвара збор.

За тим је на предлог председника решено: од сада сваког збора *свјетла тачка дневног реда* да буде и то, *да се региструје, шта се дешава у модерном педагошком свету.* Том приликом ће реферисати сваки оно, што је читао, као нешто пово у педагошкој књижевности.

Овом приликом је он сам, Љ. Лотић, изнео у кратко све оно, што се дешава данас у пед. свету. Споменуо је:

1. Пажњу на дечје здравље. Оснивају се школе у слободи, као нпр. у Кишлаку и Суботишту. Петроградска школска изложба и светковине у Швајцарској су приређене опет због тога.

2. Покрет експерименталне педагогије толико осваја терена, да ћемо у скоро имати пред собом тачну слику дечјих душевних способности. На том пољу су радници: Вунт, Мојман, Лај и наш Радосављевић.

3. Моралном васпитању-деце све више се обраћа пажње. У Француској и у Немачкој се већ даје засебна настава о моралу. Подижу се заводи за поправљање деце.

4. Др. Сикингер у Манхајму је основао школе, у којима је оделно умно слабију децу од даровитије. Тамо постоје и помоћне школе (Hilfs-Schule), за најслабију децу. У Шарлотенбургу постоји школа чак и за генијалну децу.

5. Кершенштајнер је основао школу рада. Но, баш у последње време приговарају и томе. Главни је просветити ум -- главу. Не сме се, ради неких *послова*, занемарити глава. Ми треба да спојимо обоје. У шк. вртovima и женским ручним радом развијати рад у школи, али не занемарити ни ум.

6. Наторп, као оснивач социјалне педагогије.

7. Бергманова индукција т. ј. од детета да пође све.

8. Линде-Хилдебранд, да настава треба да је индивидуална.

9. Цилерова теорија о концентрацији наставе и то све да се врзе око науке о вери. Дитес је то напао као т. зв. Цилеријану и дочекао је своју победу.

Ето, то су главни мотиви садашњости. Ми пред овим морамо застати. И сувише смо оптерећени, зато ми и не можемо прихватити све. По нешто треба и можемо.

Моралном васпитању морамо обратити више пажње. Оснивањем т. зв. патронажа за неваљалу децу. Умолићемо всл. Ш. С. да оснује: летња дечја боравишта; заводе за поправљање деце. Треба потпомагати и оснивати земљорадничке школе. — Заузимати се за скупљање прилога на будимске школе. — Што год је рекао, казао је у најплеменитој

намери. Радоваће се ако буде бар најмањег утиска оставило на присутне.

Сад се прешло на дневни ред. Исти је измењен тако, да је као I. тачка узет *нацрт Насић. Основе*.

На предлог *Лазе Терзина*, решено је, да се прво расправља о истом нацрту генерално и то: 1.) да се одреди, да ли ће се усвојити, да се предају сви предмети, који су изнети у нацрту и 2.) да се сачини један генерални распоред часова за непод. школе. Тек после овог да се пређе на распоред самог градива.

У расправи су учествовали: *Лаза Терзин, Ђорђе Мирков, Васа Терзић, Ђорђе Пејровић, Свештозар Радашин, Лазар Крстић, Јован Гуцуња, Душан Радојчић и Жарко Ристић*.

У расподели предмета решено је ово:

1. *Словенски језик да се елиминира сасвим из непод. школа.*

2. *Цртање да остане у непод. школама као тихо вежбање и што цртање са прегледаница и из природе.*

3. *Природне науке у непод. школама, да не буду засебан предмет, већ да се предузима од III. р. на основу читањке.*

4. *Ручни рад (слејд), да се предузима на часу мађ. језика.*

5. *Гимнастика да се предузима на „одмору“ и што понајвише дечје игре.*

На предлог *Лазе Терзина*, усвојен је овај распоред часова за неподељене школе:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Н. о вери:	1/2	1/2	1/2		1/2	
Појање:			1/2	-		
Срп. чит.:	1 1/2	1	1	1	1	1
Срп. пис.:	1/2					
Срп. разговор:	1/2					
Рачун:	1 1/2	1 1/2	1	1	1	
Земљопис:			1/2	1	1	
Ист. и Устав:					1	
Певање:			1/2			

За мађ. језик остаје према ономе, како је то прописано од министарства. Уједно је решено и то, да се обратимо представком на всл. Ш. С., да се замоли всл. Министарство, нека смањи број часова за мађ. језик. То време је и сувише потребно нашим школама

за остале предмете, на које нам овако једва достаје нешто времена.

За науку о вери решено је, да се у III. и IV. раз. предузима градиво наизменично једне године једно, а друге године друго градиво. Исто тако и у V. и VI. разреду. Тако исто да се ради и код *рачуна, земљописа, историје и устави* у V. и VI. разреду. За устав је решено и то, *главни појмови из авиономије*, да се предузимају на основу читанке.

После овога се прешло на поделу самог градива. *Наш збор је имао на уму то, да изнесе своје примедбе на нацрт Н. О. у том смислу, како би створио себи једну шаку Н. О., која би, бар донекле, одговарала потребама једне 6-о разредне, неподељене школе.* Наиме: **имали смо на уму, стварање једне минималне Н. О.**

Ишло се по предметима.

Код „Науке о вери“ у самом „циљу“ изостављен је онај израз: „разумевање појања и богослужбеног језика“. Пошто је овај збор решио, да се славенски језик из непод. школа елиминира, о цркв. слав. језику, према томе, у минималној Н. О. не може бити ни спомена. Но овај збор у опште не акцептира ни то, да се и у подељеној школи из славенског језика може постићи: „разумевање слав. језика и појања“, као што је то наведено у самом нацрту.

Код градива I. разр. стављене су ове примедбе. У III. и IV. ставу у место: „Молитве“ треба да стоји „Молбе“. Код молитава *Лазар Терзин* је предложио: „Оче наш“ и „Богородице“, да се принесу у III. р. Разлози су му били: И молитве треба почети према ономе, од лакшег к тежем! Кад се већ све друге молитве уче на срп. језику, онда није право почети са слов. молитвама у I. разреду. Други су мислили, да треба „због света“ учити „Оче наш“ већ у I. р. на слов. језику, пошто би се школи јако замерало, да деца 2 године не уче „Оче наш“. Победно је тај „разлог“, да се рачуна с тим „шта ће рећи свет?“ Због тога је решено остати према редакцији.

Код *библ. приповедака* решено је, да се за непод. школе уметне ова примедба „*Све врло украјко!*“

Код *појања* решено, да се ово градиво прописује овако: I., II. р. заједно да научи: Рождество и Опшчеје. III.—VI. разр. заједно да науче: Цело литургијско појање. Одгова-

рање на јект. у спомен мртвих. Тјело. Слава долго... Радујеја... Да исправитсја... Благо-словљу... Од тропара: божићни, богојављ., цветни, ускршњи и Пути. Од духовних песама: божићна и ускликнимо.

Код II. разр.: Две највеће божје заповеди, да се пренесу у III. р. код приповетке о милосрдном Самарјанину. За библ. приповетке опет оно исто: „Све врло укратко“.

Код III. разр.: Међу библ. приповеткама додате су још ове: Јанрова кћи и Младић у Најину.

Код IV. разр.: Изостављена је приповетка о милостивом Самарјанину и две највеће божје заповести, пошто је то већ узето у III. р.

Код V. и VI. разр.: Остало је све према редакцији.

Српски језик: Изостављено је у „циљу“ оно, где се каже: „читање одабраних народних умотворина и књижевних производа“ То спада у само састављање уџбеника. А читање се оно, чега буде у тим уџбеницима. Настава у српском језику подељена је у 3 дела, пошто је, као 3. део додат: разговор. Код речи: читање „латиницом“, треба да дође заграда, као знак, да се то односи на школе у Хрватској и Славонији.

Читање. У I. разр. узето је *читање на слогае*, пошто у неподељеним школама немамо довољно времена за вежбање, да би се прешло преко овог степена, на читање целих речи. Изостављено је: читање са разумевањем, разговор о ономе, што се чита и учење песмица на памет.

У II. разр. изостављено је оно специјализовање врсте оног градива, које је одабрано за читање. *То исто је учињено и код осталих разреда, пошто ће се читати оно, што буде у шк. књигама.* Изостављено је оно: „усмено приповедање“, а у место тог је речено: „разговор о ономе, што се чита. Изостављено је и оно: „уз извођење поуке“.

У III. разр.: „приватно читање“ је пренето у IV. р. У IV., V. и VI. р. остало је све по редакцији, осим оног где се говори о одабирању градива за читање.

Писмено вежбање: У I. разр. је узето само: преписивање и писање речи и имена. Изостављено је: „реченице“, „растављање речи на слогае“, знакови, као: . , и др.

Цео други став је изостављен, пошто је то понављање I. става.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У II. разр. изостављено је: „разликовање: афирмативне, негативне, упитне и ускличне реченице“. Изостављено је: „писмени одговори...“ Додато је ово: „Самостално написивање реченице, највише од 5 речи“.

У III. разр. Изостављено је: „писање на памет научених краћих чланака и песмица“. Уместо тог дадато је: „Самостално написивање научених пословица и писање (највише 5) реченица о једном предмету“. Изостављено је све на 5 стр., а остаје само ово: „писмени одговори на згодно стављена питања“.

IV. разр. Остаје све, као у нацрту,

V. разр. I. став остаје. У II. ставу 2. реченица је ово: Писање писама и признаница.

VI. разр. Од пословних састава: сведоџба, рачун и молбеница.

(Свршиће се.)

Преглед књига.

Archiv für die gesammte Psychologie. Herausgegeben von Dr. E. Meumann und Dr. W. Wirth.

Приказује Др. Паја Р. Радосављевић — Ђурџик.

(Наставак.)

V. Ghidionescu: Der 2-te international Kongress für Philosophie. За овим долази преглед литературе, наставак Виртовог реферата и преглед часописа.

Heft 3—4.

E. Landmann-Kalischer: Über den Erkenntniswert aesthetischer Urteile: ein Vergleich zwischen Sinnes- und Werturteilen. Аутор тврди, да се естетска ваљаност равна према „органу“, који у функцији и операцији представља чулне органе; да је естетско просуђивање, с обзиром на објективну ваљаност, део сензоричког просуђивања; и да је лепота исто тако својина „ствари“, као и њихов сензибилни квалитет. У I. делу (осећај и ваљаност; осећај и сазнање) говори се о „субјективности“ осећаја, па се тврди, да, пошто имаде осета, који се објективно и субјективно условљавају, то постоји и два типа осећаја (или чустава). Као што се за „квалитет форме“ претпоставља број перцепција, тако и квалитети облика образују основицу за нову перцепцију о лепоти. У II. делу говори се о субјективном и објективном карактеру (у Штумпфовом смислу) ваљаности

просуђивања: паралела са секундарним квалитетима ингиниозно је обрађена, и богато илустрована с обзиром на психолошке, физиолошке и физичке илузије ваљаности. Један одељак посвећен је критеријуму коректности сензоричког просуђивања и просуђивања ваљаности, где се такођер огледа она паралела; други одељак посвећен је квалитетима естетског осећаја (лепота и ругоба су узете просто као прости ултиматни квалитети.) Аутор завршава са примедбом, да, као што је у 18. веку субјективност осета доказана са фактом своје индискриминације од осећаја (чуства или емоције), тако се данас објективност особина „ствари“ схваћени помоћу осећаја мора доказати тако, да се оне ставе у исту класу са сензибилним квалитетима.

J. A. Gheorgov: Die ersten Anfänge des sprachlichen Ausdrucks für das Selbstbewusstsein des Kindes. То је детаљна штудија језика двају деџака. Аутор много полаже на темпераменат. Он тврди — супротно Мојману и другима — да се посесивне именице касније јављају него ли персоналне.

R. Vogt: Die psychophysiologische Erklärung der Seelentransplantation. Аутор оснива закон (с обзиром на Ебингхаусове „повратне“ асоцијације и Милеров рад о памћењу са апалестима), према коме акат кортикалног учења у овом случају следи типус процеса учења у великом.

Свеска се завршује поменути Виртовим рефератом и: A. Netschajeff: Die Psychologie in Russland, 1904.

Band VI., Heft 1—2.

T. Lipps: Die Wege der Psychologie. Аутор тврди, да сви психолози, до извесне тачке, иду ка једном те истом путу: путу дескриптивне или описне психологије. То је психологија ега или ја, а не атомизам; она препознаје разлику између садржаја и објеката; она рашишићава термин „активност“ и т. д. Осим тога може се ићи ка чистој психологији, тражећи и изналазећи „Ich an sich“; или ка каузално експланаторној психологији; или пак ка психофизиологији (која претпоставља дескриптивну и експланаторну психологију). Напослетку, у метафизици духа, експланаторна се психологија враћа чистој психологији. Но, ово није баш тако оригинална ствар. У Американаца ово становиште заступа проф. Лед,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

а у нас Срба наш чувени метафизичар Др. Брапа Петронијевић, чија дела Липс никако и не спомиње.

A. Meinong: Über Urteilsgeföhle: was sie sind und was sie nicht sind. То је одговор Липсу. Судови, који служе као психолошке пресупозиције емоција веселости и туге; објективно, за разлику од објекта, суђење; осећаји знања и осећаји ваљаности; предетерминација објеката; интерпретација осећаја суђења као активних осећаја.

M. Wertheimer: Experimentelle Untersuchungen zur Tatbestandsdiagnostik. Аутор настоји, да одговори на питање, са експерименталном методом, да ли се може открити, да нека особа знаде или не зна за извесну групу околности. Метода тога испитивања беше метода бесвесних асоцијација, где се реч показивала а реактор је одговарао са другом речи. Постоје пет група експеримената: посве неконтролисана претходна серија; серија на темељу датих околности, које су непознате реактору; серија на темељу познатих околности; серија са инструкцијама реактору да ода своје знање; и интроспективна серија. Анализа резултата доводи до афирмативног одговора на опће питање. Услови темпоралне и квалитативне абнормалности критичких реакција су асоцијација, перзистентност, „Einstellung“ и афективни и еволуцијони феномени.

(Наставиће се.)

Белешке.

Упис деоница у „Натошевићу“. Ко још није од учит. другова уписао деонице нове емисије, нека пожурити са уписом и за сваку деоницу у име уписа одмах пошље по I Н.

Учитељска конференција у Новом Саду. 21. маја п. н. одржана је конференција новосадских учитеља без разлике вере и народности. Предмет договора био је уређење учитељских берива. Једногласно је усвојено, да се тражи и захтева: 1.) потпуно једнака плата за све светске учитеље без разлике на спол и школе на којима служе, 2.) да се урачунавају све године службовања и подједнако (1/3) уврсте у XI., X. и IX. плаћевне разреде најдуже до 1. јануара 1913. год., 3.) пет петогодишњих доплатака у укупној своти од 1000 К,

4.) укидање прелазне плате, по да се учитељи именују одма са платом одговарајућег им разреда, 5.) да месни, лични и функционални доплатци не прече даље редовно промакнуће у више разреде, 6.) да и сви учитељи без обзира на школу и својство службе добију скупарински и породични доплатак који је осигуран државним и муниципалним чиновницима, 7.) да и умрловљ. учитељи и учит. удовице добијају скупарински доплатак, 8.) ревизију пензионог фонда у исто време и исти начин са ревизијом пенз. фонда држ. чиновника.

„Српски учитељски конвикт“ у Новом Саду примио је у мају о. г. од г. дра Душана Радића, управитеља срп. вел. гимназије у Новом Саду 20 К чланарине. — Од г. Душана Капића, равн. учитеља у Нештину 10 К чланарине. — Од г. Драгомира Радошевића, пароха митровачког 200 К из оставине пок. Марије Ралић из Митровице. — Од г. Аркадија Варађанина, из Новог Сада 3 К свечарског прилога. — Од г. Младена Ђурошевића, учитеља у Обровцу 2 К свечарског прилога. — Од г. Лазара Вукојичића, учитеља у Ст. Футогу 2 К свечарског прилога. — Од г. Веселина Маријанског, учитеља у Ст. Футогу 1 К свечарског прилога. — Од једног учитељског друштва 4 К добровољног прилога. — Од г. дра Милана Пејровића, професора срп. вел. гимназије у Новом Саду 1 К свечарског прилога. — Од г. Душана Пејровића, умир. учитеља у Враћеву 20 К уместо венца на одар своме пок. унуку Душану Пејровићу, ученику I. разреда осн. школе у Суботици.

Школе за младе матере сређују се у Чикагу. Сваке суботе до подне у једној школској дворници сваке школе уче се девојке незн. мале деце. Лутке претстављају дете, а девојке уче како дете треба купати, хранити, повити, како колевку треба опремити. Учитељице их поучавају о чистоти сисалица, припремању млека, о потреби ветрења стана, ваздуха и сунчане светлости у дечјим собама. Потребна средства даје здравствено звање. Покушај са овим учињен је пре три месеца и имао је леп успех, с тога ће се то завести у све школе у Чикагу.

Словачко школство у Угарској. По статистици од 1905—06., има у Угарској словачке деце за школу обвезне 246.107; од тога броја њих 80.360 иду у чисто мађарске школе где

се словачки језик не чује; 80.929 деце иду у мађарске школе где је словачки језик помоћни језик; 66.506 иду у мешовите школе где се говори и мађарски и словачки. А 18.312 деце иду у словачке школе, где мађарски језик није наставни језик, али је према најновијем Апоњијеву закону, главни наставни предмет који треба недељно највише наставних часова. Од целог броја словачке школске деце имају само њих $7\frac{1}{2}\%$ наставу на свом матерњем језику.

Плате општ. учитеља у Фиуми. У Фиуми су већином државне основне школе, али поред тих налази се и изванредан број општинских школа. Плате тих општ. учитеља од 1. јануара о. г. овако су уређене:

1—4 год.	плата	1800 К,	станарина	1000 К
5—8 "	"	1900 "	"	1000 "
9—12 "	"	2000 "	"	1000 "
14—16 "	"	2200 "	"	1100 "
17—20 "	"	2400 "	"	1100 "
21—24 "	"	2600 "	"	1100 "
24—30 "	"	2900 "	"	1200 "

Учитељице имају исту таку плату као и учитељи, само што им је станарина 700 К, и не мења се. Године службовања трају 30 год., а за предавање неких необавезних предмета добијају за сваки недељни час годишње 100 К награде.

„**Učiteljski Tovariš**“ пише, да клерикалци иду тако далеко, да прегледају по општинама шта учитељи на пошти добивају и шта читају и сваког оног учитеља гоне, који чита „**Učit. Tovariš**“. Но будна свест великог дела напредног учитељства у Крањској и Штајерској не подлеже том терору, него одважно даје отпор.

Учитељски дом у Карлсбаду постоји за немачке учитеље и учитељице. Друштво има 930 чланова и помесне подружине у Бечу, Прагу, Либерцу, Карлсбаду и у Липском. Друштвени иметак износи 46.132 К. Друштво олакшава својим сталним члановима лечење у Карлсбаду тиме, што чланови имају бесплатну лечничку негу, од два друштвена лечника, осим тога друштво плаћа куртаксу. Стални члан плаћа друштву 30 К једном за свагда.

Равноправност међу учитељима и учитељицама. У Француској има 70.808 учитељица од 116.874 учит. снаге. Да би се изједначиле њихове плате са учитељским, треба осам милијуна франака. Сад је поднешен предлог

комори, да се изведе то изједначење. У току од пет година треба да буде довршено. Прва повишица унеће се у буџет за идућу годину.

Кратке белешке. Учит. удружење у Србији примило је од државе 50.000 дин. помоћи за Учит. Дом. — На скупштинама холандских учитеља, одржаним о Духовима у корист побољшања плате, било је 4000 учитеља и учитељица. — У Енглеској је било 1906. г. учит. кандидата 11.000 а прошле године 6000. — У Белгији је подигнута плата забавиљама од 1. окт. пр. год. са 200 франака. — Учитељи у Норвешкој оснивају школски музеј. — Библиотека Коменски у Лајпцигу, основана 1871. г., има 170.000 свезака. Зграду има у вредности од 200.000 М. У 1911. издатци су јој били: 9635 М. — Енглеска ће на побољшање учит. мировине дати 200.000 фун. ст. — Шведска шиље о државном трошку у иностранство: 24 учитеља, 11 забавиља, 4 учитеља са семинара и 3 учитеља великих нар. школа. — Ђаци у у Кристијанији уложили су у штедионице прошле године 107.000 К.

За „ШКОЛСКИ ГЛАСНИК“.

У име зборске чланарине, а као претплату на „Школски Гласник“ уплатили су ови чланови новосадеког школског среза по 4 К за I. и II. четврт 1912. — Они који су лично раније послали, иеу овде прибележени:

1. Милан Калуђереки, Ст. Врбас. 2. Зорка Калуђерска, Ст. Врбас. 3. Бранко Стефановић, Деспотсентиван. 4. Славка Алимпић, Деспотсентиван. 5. Миливој Ђосић, Ст. Кер. 6. Ана Васиљеска, Ст. Кер. 7. Ђорђе Гајин, Н. Сад. 8. Сидонија Гајин, Н. Сад. 9. Душан Ружић, Н. Сад. 10. Милана Ружићка, Н. Сад. 11. Ђока Михајловић, Н. Сад. 12. Катица Михајловићка, Н. Сад. 13. Јованка Марковићка, Н. Сад. 14. Десанка Ракић, Н. Сад. 15. Катица Максимовић, Н. Сад. 16. Ана Сајдлова, Н. Сад. 17. Младен Ђурошевић, Обровац. 18. Ана Ђурошевићка, Обровац. 19. Коста Јанковић, Ст. Паланка. 20. Милан Ђирић, Ст. Паланка. 21. Милош Ђендић, Пивнице. 22. Даница Ђендић, Пивнице. 23. Бранко Шегуљев, Пивнице. 24. Тодор Милованов, Пирош. 25. Бојана Бајић, Пирош. 26. Душан Мокић, Силбаш. 27. Жарко Стефановић, Товаришево. 28. Жарко Алексић, Ст. Футог. 29. Стеван Бошњак, Ст. Футог. 30. Лазар Вукотић, Ст. Футог. 31. Веселин Маријански, Ст. Футог. 32. Катица Котур-Поповићева, Ст. Футог. 33. Ирина Пешвић, Ст. Шове.

Свега: 132 К. Свага ова пренесена је на уложну књижицу „Шк. Гласник“ у учитељски новчани завод „Нагошевић“ и то под бројем 25. од 9/IV. и бр. 26. 10/V. т. г.

За благајну:

Лазар Вукотић,
благајник.

Нове књиге.

Т. Рибо, **Болести воље**, превео Влад. С. Вемпић, Београд, Цвијановић 12. Ц. 2 дин.
Херберт Спенсер, **О васпитању ум-**

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА